

Losoncz Miklós

A davosi Világgazdasági Fórum

[LVI. évfolyam, 6. szám, 2012. február 10.](#)

A svájci Davosban (pontosabban Davos-Klostersben) minden év január végén találkozót szervező Világgazdasági Fórumot politikai és egyéb érdekcsoportoktól független alapítványként 1971-ben Genfben hozta létre Klaus Schwab német közgazdász. A globális elit rendszeres csúcstalálkozóinak megszervezése mellett az alapítvány készíti el és adja ki a globális versenyképességi jelentést, amely meghatározott versenyképességi szempontok alapján értékeli és rangsorolja az egyes országokat. Az idei a 42. összejevetel volt, amelyen ez alkalommal is befolyásos döntéshozók (politikusok, mintegy ezer vállalatvezető, nemzetközi szervezetek vezetői, pénzügyi, gazdasági, műszaki szakértők, a civil szféra és a média vezető képviselői stb.) vettek részt. Az eseményen mintegy 40 ország állam- vagy kormányfője képviseltette magát. A 2012. január 25. és 29. között lezajlott találkozón összesen 2600 fő volt jelen, a konferencia öt napja alatt 260 szekcióban hangzottak el előadások és felszólalások. (Csak maga a program 62 oldalas volt.) A hivatalos témáknál is fontosabbak voltak a globális elit tagjai közötti informális eszmecserék, amelyek tekintélyes hányadáról a dolog természeténél fogva nem szivárogtak ki részletek.

A résztvevők a fórum jelmondatában is kifejezésre juttatták, hogy elkötelezettek a világ helyzetének javítása iránt. Ez következik az utóbbi évek témáiból: a korábbi találkozók elsősorban a globális pénzügyi válsággal foglalkoztak. A fő témán belül is elsősorban a bankrendszer szabályozásának megreformálása kapott kiemelt hangsúlyt azzal a nem titkolt ambiciózus céllal, hogy megvédjék a világot a bankrendszer összeomlásától. A szabályozás továbbfejlesztése egyébként máig nem vesztett aktualitásából. Ennek az írásnak a középpontjában a továbbiakban a találkozó nagyszámú témája közül a Gazdasági és Monetáris Unióban (GMU) kialakult államadósság-válság és a jövedelemegyenlőtlenségek fokozódása mint növekedési kockázati tényező áll.

Pesszimista helyzetértékelés

Annak ellenére, hogy a pénzügyi piacok helyzete az utóbbi időben javult, és a gazdasági mutatószámok a vártnál kedvezőbben alakultak, a davosi világgazdasági fórumon megjelent szakértők meglehetősen pesszimistán értékelték a világgazdaság, azon belül a Gazdasági és Monetáris Unió kilátásait. (Ez egyébként összhangban volt a Nemzetközi Valutaalap legfrissebb prognózisával, amely a korábban vártnál alacsonyabb gazdasági növekedési ütemekkel számol.) A GMU egyszerre szembesül bank-, szuverénadósság- (vagy államadósság-) és versenyképességi válsággal. E három területre kiterjedő krízisének kezelése közvetlenül érinti a 2012. évi globális gazdasági folyamatokat. A *Financial Times* (2012. január 26., 3. old.) hivatkozott egy rögtönzött davosi közvélemény-kutatásra, amely szerint a résztvevők jelentős hányada azt várja, hogy a szuverén adósságválság az EU-ban valamilyen

robbanáshoz vezet. Azt azonban a válaszadók nem részletezték, hogy konkrétan mit jelentene a GMU felbomlása vagy egyes országok kiválása.

Ez az értékelés megegyezik azzal a széles körben elterjedt véleménnyel, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió jelenlegi állapotában a világgazdaság kiemelkedő jelentőségű veszélyforrása. A bankok vagy a szuverén adósok (azaz az államok) csődje ugyanis kiválthatja a GMU teljes vagy részleges felbomlását, amelynek beláthatatlan következményei lehetnek. Mértékadó szakértők nem zárják ki ezt az eshetőséget, de igen alacsony valószínűségű eseménynek tekintik. Ugyanakkor még egy ilyen csekély valószínűségű lehetőség is elbizonytalanítja a gazdasági szereplőket. Ez többek között a legbiztonságosabbnak tekintett pénzügyi eszközök, az amerikai és a német állampapírok iránti nagy keresletben, ezzel összefüggésben ezen értékpapírok alacsony hozamában is kifejezésre jut.

Ugyancsak sokan gondolták azt Davosban, hogy a pénzügyi rendszer nem biztonságosabb jelenleg, mint volt 2008 szeptemberében, a Lehman Brothers amerikai befektetési bank csődjekor. A Lehman Brothers bedőlésével vette kezdetét a globális pénzügyi és gazdasági válság második szakasza. Némi vigasz, hogy a túlzott pesszimizmus gyakran kontraindikátor, a helyzet javulásának előjele.

A *Financial Times* beszámolója szerint a témával foglalkozó résztvevők többsége úgy gondolja, sürgősen össze kell állítani és végrehajtani egy öt elemből álló tervet. Így először további takarékosági intézkedésekre és szerkezeti reformokra van szükség az eladósodott Görögországban, Portugáliában, Spanyolországban, Olaszországban és Írországban. Másodszor, fiskális integrációt sürgetnek a kockázatok megosztásával, beleértve a Gazdasági és Monetáris Unió által kibocsátandó közös eurokötvényeket. Harmadszor, ideiglenes likviditási segítséget kell adni (az Európai Központi Bank erőteljes támogatásával) azoknak az országoknak, amelyek hitelfelvételi nehézségekkel küszködnek. Negyedszer, a görög államadósságot erőteljesen át kellene strukturálni. Végül elengedhetetlen a GMU-tagállamok bankjainak feltőkésítése.

Az államháztartási hiány mérséklését szolgáló megszorítások és szerkezeti reformok visszafogják a gazdasági növekedést, sőt ördögi körbe is kerülhetnek a leginkább eladósodott országok, mert a lassabb GDP-dinamika vagy az elhúzódó recesszió miatt emelkedik a GDP-arányos államháztartási hiány és államadósság, a csökkentésüket célzó megszorítások miatt tovább esik a GDP. Korántsem véletlen, hogy újabban a szuverén adósságválság kezelésében a gazdasági növekedés ösztönzése is előkelő helyet kap. Az más kérdés, hogy ehhez meglehetősen szűk a mozgástér.

A fiskális integráció feltételezi valamilyen európai uniós szintű költségvetési hivatal vagy intézmény felállítását, az európai uniós költségvetés terjedelmének növelését, valamint az államháztartási egyensúly és államadósság finanszírozása kapcsán a közös felelősségvállalást. Mindennek hiányában a közös, GMU-szintű eurokötvény kibocsátása a potyautasságot ösztönözheti, azaz a gyengébb államháztartási pozíciójú országok az államháztartási fegyelemre vonatkozó kötelezettségvállalás nélkül élvezhetnék az alacsonyabb finanszírozási költségek előnyeit.

A likviditási segítség és a bankok feltőkésítése a válságkezelés szükséges, de nem elégséges feltétele. E két válságkezelési eszköz alkalmazása csak akkor éri el a kívánt hatást, ha az államháztartás működését átalakító és a nemzetközi versenyképességet javító reformokkal párosul.

Végül a görög adósság egy részének leírása kapcsán sok szakértő nehezményezi, hogy kizárólag a magánbefektetőknek kell a veszteségeket viselniük, a jegybankoknak, az Európai Központi Banknak és a Nemzetközi Valutaalpnak nem. Megjegyzendő, hogy ez utóbbiak veszteségeit végső soron az adófizetők fedezik, tehát kivonásuk a görög adósságrendezésből a teherelosztás adott preferenciáit tükrözi.

Kisebbségi véleményként az a lehetőség is megjelent, hogy néhány ország kiválhat a Gazdasági és Monetáris Unióból. Erre a legnagyobb esélye Görögországnak, illetve Portugáliának van, mindenképp a gyenge gazdasági növekedési kilátások miatt. A *Financial Times* beszámolója szerint majdnem minden közgazdász pesszimista volt abban a tekintetben, hogy a politikai korlátokat figyelembe véve a GMU vezetői fel tudnak-e nőni a kihíváshoz. Ebből az a következtetés is levonható, hogy a GMU válsága sokkal inkább politikai, azon belül vezetési, mint pénzügyi és gazdasági krízis. Ráadásul a tapasztalatok alapján a politikusok csak igen erős gazdasági kényszer hatására hajlandók cselekedni, főként pedig reformokat végrehajtani. Amint enyhül a rájuk nehezedő nyomás (például csökkennek az állampapír-piaci hozamok, esik az államcsődöt beárazó ún. CDS-felár stb.), azonnal alábbhagy a reformhajlandóság. Ennek fényében érthető a német kormány és a leghitelesebb európai uniós intézmény, az Európai Központi Bank vezetésének vonakodása, hogy kellő garanciák nélkül bízzon a pénzügyi nehézségekkel küszködő országok kormányainak például további pénzügyi mentőcsomagok vagy korlátlan jegybanki likviditás formájában.

A jövedelemegyenlőtlenség mint kockázati tényező

A szuverén adósságválság mellett megjelent a davosi találkozó napirendjén a jövedelemegyenlőtlenségek kérdése. A davosi fórum előtt Barack Obama amerikai elnök az Unió (az USA) helyzetéről szóló beszédében, később François Hollande, Franciaország szocialista párti elnökjelöltje a választási programjában foglalkozott ezzel a problémával. Többek között mindkét politikus ostromozta a növekvő jövedelemegyenlőtlenséget és a gazdagok nagyobb mértékű megadóztatását, továbbá a középrétegek erőteljesebb támogatását helyezte kilátásba. Obama elnök az egészségügyi szolgáltatások kiterjesztésével a szociális hálót is erősíteni kívánja.

A Világgazdasági Fórum davosi csúcs előtt készült, a globális kockázatokat áttekintő jelentése szerint a jövedelemegyenlőtlenség a következő tíz évben kiemelkedő mértékben érinti a világot. A *Bloomberg News* gyorsfelmérése szerint a fórum résztvevőinek több mint fele szerint, beleértve a nagyon gazdagokat is, a jövedelemegyenlőtlenség hátrányosan érinti a gazdasági növekedést. Tavaly a Nemzetközi Valutaalap szakértői ugyanezre a következtetésre jutottak egy, a kérdést tárgyaló tanulmányukban. A problémával foglalkozó szekcióban elhangzott, hogy a világ családjainak egy százaléka ellenőrzi a vagyon 40 százalékát, miközben a világ dolgozóinak egyharmada (1,1 milliárd ember) vagy munkanélküli, vagy elszegényedett.

A davosi események kommentárjai rámutatnak, hogy történelmi visszatekintésben a jövedelemegyenlőtlenség szoros korrelációt mutat a társadalmi feszültségekkel. Olyan körülmények között, amikor a munkahely-teremtési lehetőségek korlátozottak, és a munkanélküliség nagy, a gazdagság fokozódó koncentrációja világméretben tiltakozásokat és polgári engedetlenséget váltott ki. A társadalmi stabilitás mint kockázati és biztonsági tényező jelentőségére az utóbbi időben az észak-afrikai és közel-keleti politikai-társadalmi változások hívták fel a figyelmet. Azt is érdemes szem előtt tartani, hogy azoknak az

országoknak kell nagyobb társadalmi feszültségekkel és gazdasági növekedési kockázatokkal szembenéznük, amelyekben a középosztály sorvad. Többek között ezek a megfontolások is szerepet játszottak abban, hogy a jövedelemegyenlőtlenség kérdését a davosi találkozó napirendjére tűzték. Mindenesetre a davosi fórum első eredményének tekinthető, hogy Bill Gates multimilliárdos, a Microsoft alapítója 750 millió dollár hozzájárulást ajánlott fel az AIDS, a malária és a tuberkulózis ellen küzdő Globális Alapnak.

A magyar kormány nem képviseltette magát Davosban, annak ellenére, hogy a világ legbefolyásosabb döntéshozóinak találkozóján a részvétel jó alkalom lett volna a miniszterelnök számára a Magyarországgal szembeni ellenérzések és bizalmatlanság enyhítésére. A fórumon Magyarország egyébként a médiatörvénnyel kapcsolatban került szóba, nem éppen pozitív megközelítésben.

Martin Wolf, a *Financial Times* elemzője a találkozó előtt megjegyezte (*Confronting follies, FT Guide to Davos*, 2012. jan. 25.): Davos megfelelő helyszín a szembenézésre egy európai katasztrófa lehetőségével. Ez az a hely, ahol Thomas Mann *A varázshegy* című regénye játszódik. Martin Wolf értelmezése szerint a könyv témáját azok az ostobaságok képezik, amelyek az első világháborúhoz vezettek. Szerinte Davosban a politikai döntéshozóknak el kellene gondolkodniuk a múltban elkövetett hibákon, és egyetértésre kellene jutniuk azok ismételt elkerüléséről. Mindenesetre a találkozón nem született megnyugtató választ arra a kérdésre, hogy a davosi fórum jelmondata (a világ helyzetének javítása melletti elkötelezettség) több-e jámbor óhajnál.